

Heydər Əliyev və ana kitabımız

Muxtar Kazımoglu

Akademik

AMEA Folklor İnstitutu

E-mail: mukhtarkazimoglu@gmail.com

Annotasiya. Məqalədə Heydər Əliyevin “ana kitabımız” adlandırdığı “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun 1300 illik yubileyi ilə bağlı tarixi fərmanı bu epos haqda, bu eposun meydana gəlmə dövrü, ideya-bədii xüsusiyyətləri və dili haqda yenidən düşünüb-daşınmaq zərurəti yaratmasından bəhs olunur. Heydər Əliyev 20 aprel, 1997-ci ildə “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun 1300 illiyinin keçirilməsi haqqında sərəncam imzaladı və bu yubiley münasibətilə YUNESKO səviyyəsində tədbirlərin keçirilməsinə nail oldu. Müstəqil Azərbaycanın ilk möhtəşəm elmi-mədəni tədbirlərindən biri kimi tarixə düşən “Kitabi-Dədə Qorqud” yubileyi Azərbaycan folklorşünaslığında, bütövlükdə Azərbaycan humanitarıyasında xüsusi canlanma yaratdı. Müstəqilliyimizin, ərəzi bütövlüyümüzün qorunmasında “Kitabi-Dədə Qorqud”un təlqinedici rolunu yüksək qiymətləndirən Heydər Əliyev bu eposun öyrənilməsində folklorşünasların qarşılaşdığı çətinliklərdən bəhs etməyi də vacib sayır. Sovet dövründə “Kitabi-Dədə Qorqud”un tədqiq və təbliğinə bəzən açıq, bəzən gizli şəkildə qayğı göstərən Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətinin başçısı olarkən bu eposun nəinki hərtərəfli öyrənilməsi və dünyada tanınması istiqamətində tarixi xidmətlər göstərdi, eyni zamanda bu eposla bağlı görüləcək işlərə yeni-yeni yollar açdı.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, Kitabi-Dədə Qorqud, folklorşünaslıq, epos

Məqalə tarixçəsi: göndərilib – 12.10.2023; qəbul edilib – 27.10.2023

Heydar Aliyev and our “mother book”

Mukhtar Kazimoghlu

Academician

Institute of Folklore of ANAS

E-mail: mukhtarkazimoglu@gmail.com

Abstract. Heydar Aliyev’s historic decree on the 1300th anniversary of the epos “The Book of Dada Gorgud” that he called “Mother Book” promoted the necessity to rethink about this epos, the period of creation of this epos, ideological and artistic features and the language of this epos. Heydar Aliyev signed the Decree on celebrating the 1300th anniversary of the epos “The Book of Dada Gorgud” on April 20, 1997 and achieved to hold the events at the level of UNESCO on the occasion of this anniversary. The anniversary “The Book of Dada Gorgud” passed into history as one of the first great scientific and cultural events created a revival in Azerbaijani folklore studies and Azerbaijani humanitarianism as a whole. Heydar Aliyev highly appreciated an inspiring role of “The Book of Dada Gorgud” in protecting our independence and territorial integrity and considered it important to mention the difficulties that folklore studies faced in the study of this epic. During the Soviet era, Heydar Aliyev took care of studying and promoting the epos “The Book of Dada Gorgud” sometimes openly, sometimes secretly; and when he was the head of the independent state of Azerbaijan made historical services to the comprehensive study and the promotion of this epic in the world, as well as opened new ways of doing things related to this epic.

Keywords: Heydar Aliyev, The Book of Dada Gorgud, folklore studies, epos

Article history: received – 12.10.2023; accepted – 27.10.2023

Giriş / Introduction

Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinin keçirildiyi bir vaxtda bu görkəmli dövlət xadimi və dünya miqyaslı siyasətçinin elm və mədəniyyətin inkişafı ilə bağlı tarixi xidmətlərini bir daha minnətdarlıq hissi ilə xatırlamalı oluruq. Belə tarixi xidmətlərdən biri “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun yenidən araşdırılması, özümüzə və dünyaya yenidən tanıtılması ilə bağlıdır.

Əsas hissə / Main part

Heydər Əliyev 20 aprel, 1997-ci ildə “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun 1300 illiyinin keçirilməsi haqqında sərəncam imzaladı və bu yubiley münasibətilə YUNESKO səviyyəsində tədbirlərin keçirilməsinə nail oldu. Müstəqil Azərbaycanın ilk möhtəşəm elmi-mədəni tədbirlərindən biri kimi tarixə düşən “Kitabi-Dədə Qorqud” yubileyi Azərbaycan folklorşünaslığında, bütövlükdə Azərbaycan humanitarıyasında xüsusi canlanma yaratdı. 1999-2000-ci illərdə qorqudşünaslıq sahəsində yeni-yeni tədqiqatlar aparıldı, AMEA “Folklor Sarayı” Elmi-Mədəni Mərkəzində (indiki Folklor İnstitutunda), Bakı Dövlət Universitetində, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində görkəmli alimlərin rəhbərliyi ilə Qorqudşünaslıq şöbələri və ya elmi-tədqiqat laboratoriyaları fəaliyyətə başladı, yubiley tədbirləri çərçivəsində “bütün türk xalqlarının tarixi və mədəniyyəti üçün mötəbər bir qaynaq rolu oynayacaq” (Heydər Əliyev) ikicildlik möhtəşəm “Kitabi-Dədə Qorqud” ensiklopediyası” çap olundu, eposla bağlı neçə-neçə monoqrafiya (T.Hacıyev. Dədə Qorqud: dilimiz və düşüncəmiz; Ş.Cəmşidov. Kitabi-Dədə Qorqud; K.Abdulla. Sırr içində dastan və yaxud gizli Dədə Qorqud – 2; N.Cəfərov. Eposdan kitaba; B.Abdullayev. “Kitabi-Dədə Qorqud” un poetikası; O.Əliyev. “Kitabi-Dədə Qorqud” və Azərbaycan folkloru; R.Kamal. “Kitabi-Dədə Qorqud”: arxaik ritual semantikasi və s.) işıq üzə gördü. AMEA Folklor İnstitutunda rüblük “Dədə Qorqud” jurnalının nəşrə başlaması isə folklorşünaslar üçün mühüm töhfə oldu. Həmin jurnal Heydər Əliyevin “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun öyrənilməsinə və təbliğinə marağın artırılması barədə tövsiyə və tapşırıqlarının bəhrəsi kimi ortaya çıxdı.

Heydər Əliyevin “ana kitabımız” adlandırdığı “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun 1300 illik yubileyi ilə bağlı tarixi fərmanı bu epos haqda, bu eposun meydana gəlmə dövrü, ideya-bədii xüsusiyyətləri və dili haqda yenidən düşünüb-daşınmaq zərurəti yaratdı. “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun 1300 illik tarixini qeyd etmək Azərbaycan ədəbi dilinin 1300 illik tarixini qeyd etmək demək idi. Bu o demək idi ki, Azərbaycan ədəbiyyatında türkdilli ədəbi əsərlərin tarixinin ən azı VII əsrdən başladığını söyləməyə əsas var. Heydər Əliyev heç də təsadüfən qeyd etmirdi ki, “bu yubiley bizim üçün, bütün türk dünyası üçün, bəşər mədəniyyəti üçün müstəsna əhəmiyyəti olan tarixi hadisədir. Bu bizim tarixi köklərimizə, milli ənənələrimizə, milli-mənəvi dəyərlərimizə, mədəniyyətimizə, el-mimizə, xalqımızın çoxəsrlik tarixinə olan hörmət, ehtiram bayramıdır. Bu, bizim milli azadlığımızın, dövlət müstəqilliyimizin bayramıdır.

Azərbaycan xalqının, bütün türkdilli xalqların böyük tarixi abidəsi olan “Kitabi-Dədə Qorqud” 1300 ildir ki, yaşayır. Əgər 1300 ildən də öncə “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanlarının yaranması üçün xalqlarımızın nə qədər səylər qoyduğunu və nəhayət, bu tarixi abidəni yaratdığını nəzərə alsaq, onda təsəvvür edə bilərik ki, bizim xalqlarımızın nə qədər qədim tarixi, dərin kökləri və nə qədər zəngin mədəniyyəti vardır”.

“Kitabi-Dədə Qorqud”un 1300 illiyi ilə bağlı tarixi fərman bir tərəfdən bu eposun ilk rüşeymlərinin VII əsrdə yaranmasını diqqət mərkəzinə çəkirdisə, digər tərəfdən hansı coğrafiyanın eposda daha qabarıq görünməsinə diqqəti yönəldirdi. “Kitabi-Dədə Qorqud”un nə dərəcədə Azərbaycan, nə dərəcədə ümumtürk, nə dərəcədə dünya mədəni hadisəsi olması Heydər Əliyevin eposa dair mülahizələrində xüsusi yer tuturdu: “Dünya xalqlarının mənəvi sərvətlər xəzinəsinə həmişəlik daxil olmuş “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının Azərbaycan xalqının, bütün türk xalqlarının qədim və zəngin mədəniyyətinin təbliğinə xidmət edən beynəlxalq əhəmiyyətli hadisə olduğunu nəzərə alaraq onun 1300 illik yubileyinin layiqincə hazırlanması və keçirilməsi məqsədilə “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının 1300 illiyi haqqında fərman imzaladım”. Dünya miqyaslı mənəvi sərvət olan “Kitabi-Dədə

Qorqud”un yalnız Azərbaycan xalqının yox, bütövlükdə türk xalqlarının mədəniyyətinin təbliğində mühüm əhəmiyyət daşıdığını, türk xalqlarının mədəni birliyində xüsusi rol oynadığını ciddi şəkildə nəzərə aldığına görədir ki, Heydər Əliyev 1300 illik yubiley tədbirini Türkdilli Dövlətlər Birliyinin VI Bakı Zirvə görüşü ilə eyni vaxtda keçirilməsini daha məqsədəuyğun hesab etdi: “Dünən Türkdilli Dövlətlər Birliyinin VI Bakı Zirvə görüşü öz işini uğurla sona çatdırdı. Biz bu Zirvə görüşündə Türkdilli Dövlətlər Birliyi yaranan vaxtdan keçmiş 8 il ərzində gördüyümüz işləri təhlil etdik, ona nəzər saldıq və böyük nailiyyətlər əldə etdiyimizi bildirdik. Təbiidir ki, Türkdilli Dövlətlər Birliyinin yaranması, türk dünyasında, bizim xalqlarımızın hər birinin həyatında tarixi hadisə olmuşdur. Amma 8 il ərzində onun yaşaması, inkişaf etməsi, genişlənməsi bu birliyin yaranmasının bir tərəfdən nə qədər zəruri olduğunu nümayiş etdirirdi, ikinci tərəfdən də bu birliyin bizim xalqlarımız üçün gələcəkdə nə qədər gərəkli olduğunu göstərdi...”

Bu gün biz hamımız VI Zirvə görüşünü uğurla başa çatdıraraq, xalqlarımızın müştərək abidəsi olan “Kitabi-Dədə Qorqud”un yubileyinə toplaşmışıq. Bu yubileyi daha da çox əhəmiyyətli edən, onun səviyyəsini qaldıran odur ki, biz onu türkdilli dövlətlərin başçıları ilə birlikdə keçiririk”.

1300 il əvvəl yaranması xüsusi olaraq diqqətə çatdırılan, Azərbaycan xalqı ilə yanaşı, digər türk xalqlarının da ədəbi abidəsi kimi təqdim edilən “Kitabi-Dədə Qorqud”a beynəlxalq səviyyədə yubiley keçirmək, Heydər Əliyevin qənaətinə görə, bu eposu layiqincə öyrənməyin və tanıtməyin mühüm bir vasitəsi idi. Yubileyə hazırlıq işlərinin başladığı 1997-ci il, yubileyin keçirildiyi 2000-ci il Azərbaycan üçün ictimai-siyasi və iqtisadi baxımdan heç də asan illər deyildi. Çətinliyi dərinlən dərk edən Heydər Əliyev “Kitabi-Dədə Qorqud”un 1300 illik yubileyinin keçirilməsini çox vacib sayırdı: “Bəziləri... var ki, deyirlər: “Belə yubileylərin keçirilməsi nəyə lazımdır?” Hətta bəyan edirlər ki, “Bu, keçmiş sovet sisteminin yaratdığı adət-ənənədir və biz bundan imtina etməliyik”. Bəziləri deyirlər ki, “ölkəmizin ərazisinin 20 faizi işğal olduğu zaman, işğal edilmiş ərazilərdən bir milyon vətəndaşı didərgin düşüb, qaçqın və köçkün vəziyyətində çadırlarda ağır şəraitdə yaşadığı bir zaman, bir çox iqtisadi çətinliklərlə rastlaşdığımız zaman belə təntənələrin, belə yubileylərin keçirilməsi nəyə lazımdır?..” Belə yubileylərin hazırlanması, keçirilməsi bizim xalqımız üçün, millətimiz üçün olduqca vacibdir və lazımdır. Bunlar bizim vətəndaşlarımıza, azərbaycanlılara, bu gün yaşayanlara və gələcək nəsillərə göstərir ki, biz kimik, hardan gəlmişik, hardayıq, hara gedirik. Biz, beləliklə, özümüz öz varlığımızı, öz milli köklərimizi dərk edirik”. Bu sözlərdən bir daha aydın olur ki, Heydər Əliyev ağır bir durumda olan – ərazisinin 20 faizi işğal edilən, bir milyon vətəndaşı qaçqın və köçkün vəziyyətinə düşən Azərbaycanı böhrandan çıxarmağın mühüm yollarından birini milli şüurun gücləndirilməsində, xalqda özünə inam hissəsinin dərinləşdirilməsində görürdü. Bu yolda “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun tələqnedici gücü əvəzsizdir. Heydər Əliyevin müdrikcəsinə “milli varlığımızın mötəbər qaynağı” adlandırdığı “Kitabi-Dədə Qorqud”da milli özünüdərk ideyası hər hansı başqa dastanımızla müqayisə edilməyəcək dərəcədə qabarıqdır. “Kitabi-Dədə Qorqud”da dövlətçilik düşüncəsinin nə qədər qabarıq ifadə olunduğunu Oğuz eli ifadəsinin bu eposda daşdığı mənə yükündən də bilmək olur. Aydın olur ki, el (il) sözü qədim türk dilindəki budun (bodun) sözü ilə heç də hər məqamda eyni mənada işlənmir. Budun adlanan toplum siyasi cəhətdən müstəqil ola da bilər, olmaya da bilər. El adlanan toplum isə siyasi cəhətdən müstəqil olan toplumdur və onun göz bəbəyi kimi qorunan ərazisi, sərhədləri vardır. El sözü “Kitabi-Dədə Qorqud”da da məhz bu mənada işlənir. “Kitabi-Dədə Qorqud”da el sözünün siyasi müstəqillik bildirməyinin bir göstəricisidir ki, Oğuz eli ifadəsi Oğuz cəmiyyəti mənası ilə bərabər, Oğuz vətəni, Oğuz dövləti mənalarını da daşıyır. Yəni Oğuz eli ifadəsi altında dastançı xalq adlı sosial qurumun, vətən adlı coğrafi məkanın və hakimiyyət adlı siyasi qurumun vəhdətini nəzərdə tutur, bu vəhdətin pozulmazlığını məhz siyasi müstəqillikdə, başqa dövlətlərdən asılı olmamaqda görür. Siyasi müstəqillik, Oğuz elinin başqa dövlətlərdən asılı olmaması “Kitabi-Dədə Qorqud”da taleyüklü məsələ kimi təqdim olunur, Oğuz igidləri, hətta bütövlükdə Oğuz cəmiyyəti kişili-qadınları, qocalı-cavanlı xalq, vətən və dövlət yolunda ölüm-dirim savaşına atılırlar. “Kitabi-Dədə Qorqud”da dövlətçilik düşüncəsinin qabarıq əks olunmasına əsaslanan Heydər Əliyev Azərbaycanın siyasi müstəqilliyinin qorunub saxlanması və daha da möhkəmləndirilməsi işində bu eposun mühüm əhəmiyyət daşımasını xüsusi olaraq vurğulayır: “Müstəqilliyə nail olmaq və həyatın bir çox sahələrində köklü dəyişikliklər etmək çox çətin və məsul bir prosesdir. Müstəqilliyi elan etmək, onun möhkəmləndirilməsi istiqamətində dövlət tədbir-

ləri həyata keçirmək nə qədər vacib olsa da, əsl müstəqilliyi qazanmaq üçün bu hələ azdır. Gərək hər bir insan və xüsusən gənc nəsil müstəqilliyin nə qədər müqəddəs olduğunu bütün varlığı ilə dərk etsin. Bunun üçün isə o, azərbaycançılığın, mənsub olduğu xalqın mədəniyyətinin, ədəbiyyatının, incəsənətinin, elminin nə olduğunu dərinlən bilməlidir. Bu, çox mühüm məsələdir. Məhz bu baxımdan “Kitabi-Dədə Qorqud” ensiklopediyası ilk növbədə gənc nəsle ünvanlanan bir kitabdır”. 1300 illik yubiley tədbirinə qədərki mühüm addımlar sırasında “Kitabi-Dədə Qorqud” ensiklopediyasını xüsusi qiymətləndirərkən Heydər Əliyev həmin ensiklopediyanın da başlıca dəyərini “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun özü ilə birlikdə dövlət müstəqilliyimizə yardımçı olmaqda görür. Xalqa, torpağa, dövlətə bağlılığın ön plana çıxarılması, qəhrəmanlığın xalq qəhrəmanlığı səviyyəsinə qaldırılması “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunda Heydər Əliyevin diqqətini cəlb edən başlıca ideya istiqamətlərindən biridir”: “Kitabi-Dədə Qorqud” qəhrəmanlıq eposudur, özü də bir cəngavər, bir igid haqqında epos yox, bütöv xalqın qəhrəmanlığını özündə cəmləşdirən bir eposdur. Onun ən böyük ideyası... böyükdən kiçiyə kimi bütün qəhrəmanlarının doğma torpaqlarını qorumaq uğrunda canlarından keçməyə daim hazır olduqlarını göstərməkdir. Eposun əsas mahiyyətini qəhrəmanlıq ideologiyası təşkil edir. Ölkəmizin yaşadığı bugünkü mərhələdə xalqımızın qarşısında duran ən ümdə problemlərin həlli, o cümlədən respublikanın suverenliyinin və müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi, ərəzi bütövlüyünün qorunması baxımından müasir Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının bu qəhrəmanlıq ideologiyasından faydalanmasının nə dərəcədə vacib olduğu gün kimi aydındır”.

Müstəqilliyimizin, ərəzi bütövlüyümüzün qorunmasında “Kitabi-Dədə Qorqud”un təlqinedici rolunu yüksək qiymətləndirən Heydər Əliyev bu eposun öyrənilməsində folklorşünasların qarşılaşdığı çətinliklərdən bəhs etməyi də vacib sayır. 1930-cu illərin sonlarında Əmin Abid kimi qorqudşünasların repressiya qurbanı olduğunu xatırladan Heydər Əliyev “Kitabi-Dədə Qorqud”a qarşı siyasi hücumların 1940-cı illərin sonlarından etibarən yenidən kəskin şəkil almasını xüsusi olaraq qeyd edir: “Ədəbiyyata və incəsənətə qarşı yönəldilmiş məşhur “Jdanov qərarları”nın ab-havasına uyğun olaraq “Kitabi-Dədə Qorqud”a qarşı hücumlar başladı... “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun ümumən xalq eposu olmadığı bildirildi və bu eposu “yayanları amansızlıqla ifşa etmək və onlara divan tutmaq” şüarları səsləndi. Görkəmli Azərbaycan alimləri Həmid Araslı və Məmmədhusəyn Təhmasib, akademik Vasili Bartoldun rusçaya çevirdiyi “Книга моего Деда Коркуда” kitabının 1950-ci ildə Bakıda Elmlər Akademiyasında çapı rejimin sərt reaksiyasına məruz qaldı”. Heydər Əliyev “Kitabi-Dədə Qorqud”a qarşı siyasi kampaniyanın yalnız Azərbaycanda yox, digər türk respublikalarında da aparıldığını vurğulayaraq deyir: “Başqa türkdilli respublikalarda, xüsusən Türkmənistanda “Dədə Qorqud”un əleyhinə dəhşətli bir təbliğat geniş şəkildə həyata keçirildi. Əslində eposa qadağa damğası vuruldu. Epos bütün tədqiqat planları, tədris proqramları və dərslərlərdən çıxarıldı”. Yalnız Azərbaycanda yox, başqa türk respublikalarında da “Kitabi-Dədə Qorqud”un siyasi rejim tərəfindən yasaq edilməsinin başlıca səbəbi nə idi? “Kitabi-Dədə Qorqud”a qarşı siyasi kampaniyanın başlıca səbəblərindən biri bu eposun milli kimliyimizi doğru-dürüst nişan verməsi, türk xalqlarının mədəni birliyinə mühüm zəmin yaratması idi. Türk xalqlarının özünüdərk prosesinə mane olmaq xətti tutan siyasi rejim bu xalqların mədəni birliyinə mühüm zəmin ola biləcək “Kitabi-Dədə Qorqud” kimi ədəbi abidələrə “mürtəcə əsər” damğası vurur, “pantürkizm” adı altında həmin abidələrin tədqiq və təbliğinin qarşısını almağa çalışırdı. Heydər Əliyevin aşağıdakı sözləri bu acı həqiqətin əsl mahiyyətini bir daha açıb göstərir: “1950-ci ilin may ayında “Dədə Qorqud”un kobud siyasi səhv olduğu partiya yığıncağında rəsmi elan edildi. Bu rəsmi mövqe bildirildikdən sonra eposun xalqa zidd bir əsər olduğu tezisi irəli sürüldü. Həmin partiya yığıncağının hesabatında deyilirdi: “Pantürkistlər tərəfindən Azərbaycan ədəbiyyatının qədim abidəsi kimi qələmə verilən “Dədə Qorqud” eposunun Azərbaycan xalqı ilə, onun tarixi, folkloru və dili ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. “Dədə Qorqud”da Azərbaycan xalqı üçün yabançı olan həyat tərz, adət və ənənələr təsvir edilmişdir...”

Eposun ünvanına səslənən ittihamlardan sonra ayrı-ayrı alimlərin mövqeləri kəskin tənqid atəşinə tutuldu. Artıq epos sözünün özü belə dırnaq içərisində işlədilir. O dövrdə elə bir iclas, elə bir qurultay, elə bir konfrans olmurdu ki, orada “Dədə Qorqud” tənqid olunmasın”.

Heydər Əliyevin “əxlaq kodeksimiz”, “milli estetikamızın mötəbər qaynağı”, “tariximizin, etnik yaddaşımızın, arxaik təfəkkürümüzün güzgüsü”, “nitqimizin, dilimizin, mənəviyyatımızın, ruhumuzun nəğməsi” adlandırdığı “Kitabi-Dədə Qorqud” kimi ədəbi abidələrin hərtərəfli və dərinlən

öyrənilməsində dövlət qayğısı əvəzsiz rol oynayır. Bunu 1970-ci illər Azərbaycanını əvvəlki onilliklər Azərbaycanı ilə müqayisə etdikdə daha aydın görmək olur. Professor Cəlal Qasımovun sözləri ilə desək, 1970-ci illərdə “Azərbaycanın folklor örnəkləri həm filoloqların, həm filosofların, həm tarixçilərin, həm də etnoqrafların diqqətini daha çox çəkməyə başladı. Daha doğrusu, “Kitabi-Dədə Qorqud” yalnız tarixçilərin və ədəbiyyatşünasların fundamental, monoqrafik tədqiqat predmeti olmaqla məhdudlaşmadı; dərsləklərə, proqramlara salındı, eləcə də televiziya və radionun efir məkanına daxil oldu. Xalq yazıçısı Anarın ssenarisi əsasında çəkilmiş “Dədə Qorqud” filmi ilə “Dədə Qorqud” dastanının ekran həyatı başladı. Bu məsələdə Heydər Əliyevin bəzən açıq şəkildə görünən, bəzən də görünməyən müstəsna xidmətləri var idi. Yazıçılar eposa münasibətdə birinci şəxsin doğma münasibətini şəraitdən asılı olaraq açıq, ya da gizli şəkildə ifadə olunan qayğısını, təəssübünü daim hiss edirdilər”.

Sovet dövründə “Kitabi-Dədə Qorqud”un tədqiq və təbliğinə bəzən açıq, bəzən gizli şəkildə qayğı göstərən Heydər Əliyev müstəqil Azərbaycan dövlətinin başçısı olarkən bu eposun nəinki hərtərəfli öyrənilməsi və dünyada tanınması istiqamətində tarixi xidmətlər göstərdi, eyni zamanda bu eposla bağlı görülməli işlərə yeni-yeni yollar açdı: “Kitabi-Dədə Qorqud” özündə böyük elmi, mədəni, mənəvi fikirlər cəmləşdirən abidədir. İndiyə qədər “Kitabi-Dədə Qorqud”un öyrənilməsi və bugünkü nəsilərə çatdırılması yolunda xeyli iş görülmüdü... Ona görə də... mən “Kitabi-Dədə Qorqud”un tədqiqi, təbliği ilə məşğul olmuş ... alimlərimizə, yazıçılarımıza, bütün vətəndaşlarımıza təşəkkür edirəm. Əmin olduğumu bildirmək istəyirəm ki, onlar ... öz elmi işlərini bundan sonra da davam etdirəcəklər. “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanının hələ açılmayan səhifələri, hələ bu günə qədər məlum olmayan fikirləri bundan sonra aşkar ediləcək, Azərbaycan xalqının bugünkü və gələcək nəsillərinə və bütün türk dünyasına çatdırılacaqdır”. Heydər Əliyevin arzu və istəklərinə uyğun olaraq “Kitabi-Dədə Qorqud”un yeni-yeni sirlərinin açılması istiqamətində araşdırmalar davam etdi, dövlət səviyyəsində atılan addımlar, Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin 2015-ci ildə “Kitabi-Dədə Qorqud”un elm aləminə məlum olmasının, ilk tərcümə və nəşr edilməsinin 200 illiyi ilə bağlı olaraq imzaladığı sərəncam bu eposun tədqiqinə və təbliğinə əsaslı təsir göstərdi.

Nəticə / Conclusion

2020-ci ildə – 44 günlük Vətən müharibəsində öz canı və qanı bahasına bizə tarixi zəfər qazandıran qəhrəmanlarımızın mənəvi cəhətdən yetişib formalaşmasında “Kitabi-Dədə Qorqud” eposunun da, heç şübhəsiz, öz rolu oldu.

Гейдар Алиев и «родная книга»

Мухтар Казымоглу

Академик

Институт фольклора НАНА

E-mail: mukhtarkazimoglu@gmail.com

Резюме. В статье говорится о необходимости нового осмысления эпоса «Китаби-Деде Горгуд», периода его обнаружения, идейно-художественной характеристики и языка, об историческом Указе Гейдара Алиева «О проведении юбилея, посвященного 1300-летию эпоса «Китаби-Деде Горгуд», названного им «нашей родной книгой». 20 апреля 1997 года данный Указ был подписан Гейдаром Алиевым, который добился проведения мероприятий по этому поводу на уровне ЮНЕСКО. Вошедший в историю как одно из первых значительных научно-культурных мероприятий независимого Азербайджана, юбилей эпоса вызвал большое оживление в азербайджанской фольклористике и гуманитарности в целом. Гейдар Алиев высоко оценил внушительную роль эпоса в сохранении нашей независимости и территориальной целостности и обязал фольклористов говорить о трудностях,

сопряжённых с его изучением. Историческая заслуга Гейдара Алиева проявилась в том, что проявляя в советское время, иногда открыто, иногда в завуалированной форме заботу об эпосе, став впоследствии главой независимого государства он открыл дорогу не только для всестороннего изучения и представления эпоса всему миру, но и для работ, намечающихся в этой области.

Ключевые слова: Гейдар Алиев, «Китаби-Деде Горгуд», фольклористика, эпос